

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

Developing Program for Enhancing Teachers' Competency on Curriculum
Administration and Learning Management of the Schools under The Office of Roi-Et
Primary Educational Service Area 2

อำนวยการ ¹ และ เภชชญา กิจระการ ²
Amnuay Chansamrong¹ and Phachoen Kitrakarn²

Received : 10 ก.ค. 2561

Revised : 20 ต.ค. 2561

Accepted : 24 ต.ค. 2561

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะครู 2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และวิธีการเสริมสร้างสมรรถนะครู 3) เพื่อสร้างโปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหาร หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ จำนวน 5 คน ข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำนวน 195 คน ผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินโปรแกรม จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินความเหมาะสม แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินความเหมาะสมของโปรแกรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา มีองค์ประกอบ จำนวน 5 ด้าน และ 15 ตัวชี้วัด ผลการประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2) การศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะครู ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้พบว่า อยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครู ด้านการบริหาร หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ พบว่าอยู่ในระดับมาก 3) โปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ ผลการประเมินโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การพัฒนาโปรแกรม, การเสริมสร้างสมรรถนะครู, การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้

Abstract

The objectives of the research were; 1) to study the elements and indicators of teacher's competency on curriculum administration and learning management, 2) to study the current state and desirable state of teacher's competency on curriculum administration and learning management, and 3) to developing a program to enhance teachers' competency on curriculum administration and learning management of the school under the office of Roi Et Primary Educational Service Area 2.

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² รองศาสตราจารย์ ดร., คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ M.Ed. Candidate in Educational Administration, Faculty of Education, Mahasarakham University

² Associate Professor, Dr. Faculty of Education, Mahasarakham University

Phase 1, the 5 experts validated the elements and indicators Phase 2, the samples were 195 school administrators as well as teachers under the Office of Roi Et Primary Education Service Area 2. Phase 3, the 9 who validated the academic leadership enhancement program for the educational institution administrators. The instruments used for data collection were the suitability evaluation form, the questionnaire inquiring about the current state and desirable state, the interview form, and the suitability evaluation form for the program. Statistics used in data analysis were the mean and standard deviation. The results are as follows: 1) The elements and indicators of teacher's competency on curriculum administration and learning management for the schools under the Office of Roi Et Primary Education Service Area 2 consisted of 5 components and 15 indicators. All of them were suitable at the high level 2) The study revealed that the current state of teacher's competency on curriculum administration and learning management, in overall and all aspects, was at the high level, and the desirable state of teacher's competency on curriculum administration and learning management, in overall and all aspects, was at the high level. 3) The result of evaluating program to enhance teacher's competency on curriculum administration and learning management for schools by the experts found that the suitability were at the high levels.

Keywords : Developing Program, Enhancing Teachers' Competency, Curriculum Administration

บทนำ

กรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (2552-2561) มีนโยบายมุ่งเน้นให้คนไทยมีโอกาสได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพโดยมีเป้าหมายหลัก 3 ประการ คือ พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาและการเรียนรู้ของคนไทย เพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างมีคุณภาพและทั่วถึง อีกทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมในการบริหารจัดการศึกษา โดยมีกรอบแนวทางการปฏิรูปการศึกษา 4 ประการ คือ พัฒนาคุณภาพคนไทยยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ พัฒนาคุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ยุคใหม่ และพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการใหม่ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552 : 2)

การบริหารจัดการศึกษาจะเห็นได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนจะต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน เพราะผู้บริหารถือเป็นผู้นำหลักของโรงเรียนในยุคปฏิรูปการศึกษาที่จะส่งผลให้ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารต้องรู้จักวิธีการดึงผู้ร่วมงานเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ผู้นำต้องมีลักษณะดังนี้ คือ จะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ (Vision) คือ สามารถกำหนดหรือสร้างภาพความสำเร็จขององค์กรในอนาคต สามารถสื่อความหมายของวิสัยทัศน์ให้ผู้ร่วมงานเข้าใจในองค์กร เข้าใจตรงกัน (Communication) โดยต้องโน้มน้าวให้ทุกคนในองค์กร หรือสถานศึกษายอมรับวิสัยทัศน์หรือภาพความสำเร็จนั้น เกิดจากความคิดของทุกคน มิใช่เกิดจากผู้นำหรือผู้บริหารการศึกษาแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่จะต้องเกิดจากทุกฝ่ายในโรงเรียนที่มีภาระผูกพันและต้องมีความมุ่งมั่น (Commitment) คือ ต้องไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่จะขัดขวางต่อความพยายาม หรือต่อการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์ที่กำหนด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552 : 9) สอดคล้องกับแนวคิดของ Hoy and Miskel (2005 : 45) ที่สรุปว่าประสิทธิผลทางการจัดการสถานศึกษาคือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและความสามารถในการพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก (Hoy and Miskel, 2005 : 380) จะเห็นได้ว่าภารกิจของการศึกษาและผู้จัดการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ก็คือการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ 1) การเป็นคนดี 2) การเป็นคนเก่ง 3) การเป็นคนมีความสุข การพัฒนานัก

ให้มีคุณภาพ เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งโดยมีการศึกษาเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพของคนให้มีความสามารถ พัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้อย่างเต็มที่ ทำให้เป็นคนรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถปรับตัว ให้ทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดไว้ในหมวด 7 การพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งมีความสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) การพัฒนาคุณภาพครูยุคใหม่ที่เป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่ามีระบบกระบวนการผลิตและพัฒนาครู ที่มีคุณภาพมาตรฐานเหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความมั่นคงในอาชีพ มีขวัญกำลังใจได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552 : 18-19)

ในปัจจุบันได้มีการนำโปรแกรมการพัฒนาครูมาใช้อย่างหลากหลาย โปรแกรมการพัฒนาถูกใช้เพื่อช่วยเพิ่มทักษะ ประสิทธิภาพของการทำงาน การฝึกทักษะสามารถจัดทำขึ้นได้หลายรูปแบบ นับตั้งแต่การสัมมนาเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้น ที่ทักษะเฉพาะอย่างที่ใช้เวลาสั้น ๆ ไปจนถึงโปรแกรมซึ่งครอบคลุมเนื้อหาและการฝึกทักษะในระดับกว้างซึ่งใช้เวลานาน (วิเชียร วิทยาอุดม, 2550 : 250) ประกอบการบริหารการศึกษาแนวใหม่ที่ยึดโรงเรียนเป็นฐาน และวิธีการพัฒนางานที่เหมาะสม ก็คือการใช้หลักการประเมินกระบวนการหรือวงจรพัฒนางาน (PDCA) เพราะเป็นรูปแบบที่สะท้อนการปฏิบัติงาน หรือตรวจสอบ การปฏิบัติงานของคน ทำให้เข้าใจสภาพการปฏิบัติงานของตนเอง เพื่อร่วมงานและองค์กร สามารถตัดสินใจเลือกสภาพ ที่เหมาะสมกับการดำเนินงาน ให้เกิดประสิทธิภาพ รวมทั้งมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงานหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะจุด ได้เป็นอย่างดี (สันต์ ศูนย์กลาง, 2551 : 56)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 สรุปผลการประเมินคุณภาพสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วง 3 ปีแรกรอบที่ 2 ในด้านสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน พบว่าการจัดการเรียนการสอนของครูส่วนใหญ่ เน้นการบรรยายและยังใช้สื่อวัตกรรมการสอนน้อย ครูส่วนใหญ่จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ แต่ไม่ได้จัดการเรียนตามแผน การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน ไม่ได้ฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เนื้อหาและกิจกรรม การเรียนการสอนไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง จำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไป ทำให้การเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพ การจัดชั้นเรียนแบบเรียนร่วมเป็นอุปสรรคต่อการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ และควบคุมชั้นเรียนได้ยาก ส่วนสภาพและปัญหา ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ใช้สื่อการเรียนการสอนไม่หลากหลาย ครูขาดความรู้และทักษะในการผลิต และพัฒนาสื่อการสอน ที่ได้รับจากส่วนกลางไม่ตรงกับเนื้อหาและความต้องการของครู สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการเรียน การสอนไม่เหมาะสมกับผู้เรียน สภาพและปัญหาด้านการวัดและประเมินผลการเรียน พบว่าครูใช้วิธีการวัดและประเมินผล ไม่เหมาะสม ครูขาดทักษะในการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล การพัฒนาครูในอดีตและปัจจุบันมีวิธีการ และรูปแบบพัฒนาครูอย่างหลากหลาย ซึ่งอาจมีประสิทธิภาพแตกต่างกันไปตามบริบทของสถานศึกษา และรูปแบบและวิธีการ พัฒนาครู การพัฒนาครูอีกรูปแบบที่น่าสนใจ คือ วิธีการพัฒนาในรูปแบบของโปรแกรมจากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับโปรแกรม การพัฒนาของ Knowles (1980 : 63); Houle (1996 : 74); Caffarella (2002 : 44); Boone (1992 : 89); วิโรจน์ สารรัตน์ (2556 : 38) และสุวิมล ว่องวานิช (2550 : 65) พบว่าโปรแกรมเป็นแผนหรือชุดกิจกรรมอันเป็นมวลประสบการณ์ที่วางไว้ อย่างเป็นระบบระเบียบมีขั้นตอนในการพัฒนา ที่สร้างขึ้นโดยการประยุกต์จากองค์ประกอบที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันของหลักการ แนวคิดทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาโปรแกรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ภายใต้บริบท ของการพัฒนาในแต่ละองค์กร และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโปรแกรมการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา พบว่าโปรแกรมการพัฒนาครูมีส่วนทำให้บุคลากรเกิดการพัฒนา มีความสามารถมีทักษะในการปฏิบัติงานสูงขึ้น ส่งผลให้ การดำเนินงานมีประสิทธิภาพเป็นที่น่าพอใจ

จากเหตุผลดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของครูและบุคลากร และบริบทการปฏิบัติงานในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้ผู้รับการพัฒนาก่อเกิดความรอบรู้ และสามารถนำผลการพัฒนาไปปฏิบัติงานตามขอบข่ายงานวิชาการ ที่จะส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 และสอดคล้องกับคุณลักษณะครูที่ควรพึงมีในศตวรรษที่ 21 ที่ว่าครูควรมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ มีจิตวิญญาณความเป็นครู หรือมุ่งมั่นที่จะทำให้ศิษย์เป็นคนดีมีความรู้ บุคลิกภาพดี มีความรู้เรื่อง Key ที่สอนเทคนิคการสอนดี มีทักษะการพูด ถ่ายทอดเข้าใจง่าย มีความรู้ความชำนาญด้าน ICT ดังนั้นหากครูได้พัฒนาตนเองหรือได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะส่งผลถึงคุณภาพการศึกษา ในการวิจัยครั้งนี้อาจค้นพบแนวทางในการพัฒนาครู ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งผลให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมาย ผู้เรียนมีคุณภาพและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และวิธีการเสริมสร้างสมรรถนะของครู ด้านการบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2
3. เพื่อสร้างโปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะครู ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการ เพื่อให้ได้องค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา แล้วตรวจสอบความเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งมีคุณสมบัติ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านการบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความเป็นไปได้เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวบ่งชี้สมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) มี 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และวิธีการเสริมสร้างสมรรถนะของครู ด้านการบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 3,320 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 339 คน และครูผู้สอนจำนวน 2,981 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 195 คน ซึ่งกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบประชากรกับตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) โดยใช้เทคนิคการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random

Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และวิธีการเสริมสร้างสมรรถนะของครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) มี 5 ระดับ โดยค่าความเชื่อมั่น ของเครื่องมือ (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) พบว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.82 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยการแจกแจงความถี่ คำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

ระยะที่ 3 สร้างโปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

นำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 2 มาร่างโปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการ เรียนรู้ของสถานศึกษา จากนั้นทำการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะครู ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ความเป็นไปได้ เป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scales) มี 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเพื่อการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

1. องค์ประกอบสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา มีองค์ประกอบจำนวน 5 ด้าน และ 15 ตัวชี้วัด ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร จำนวน 3 ตัวชี้วัด 2) ด้านการออกแบบ การจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 ตัวชี้วัด 3) ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำนวน 3 ตัวชี้วัด 4) ด้านการใช้ สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 ตัวชี้วัด และ 5) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 3 ตัวชี้วัด ผลการประเมินองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารพบว่า ทั้งองค์ประกอบและตัวชี้วัดมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก โดยองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.12 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.63
2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ โดยรวมและรายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 3.66 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 1.15 และสภาพ ที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.34 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.53
3. โปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ มีองค์ประกอบดังนี้คือ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการพัฒนา และการประเมินผล เพื่อให้ครูมีสมรรถนะด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการ เรียนรู้ ผู้วิจัยได้ออกแบบเนื้อหาของโปรแกรม โดยเน้นเนื้อหาตามค่าดัชนีความต้องการจำเป็นที่มีความต้องการอันดับแรก คือ ด้านการออกแบบ การจัดการเรียนรู้ ด้านการใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร และด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามลำดับ วิธีการพัฒนา คือ การฝึกอบรม การใช้ระบบพี่เลี้ยง และการนิเทศ โดยมีกิจกรรมการประเมินความรู้ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรม และการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโปรแกรม ผลการประเมินโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.17 และค่า ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.50

อภิปรายผล

การศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ผู้วิจัยนำอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบและตัวชี้วัดสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ของสถานศึกษา มีองค์ประกอบจำนวน 5 ด้าน และ 15 ตัวชี้วัด ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตร จำนวน 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1.1 วิเคราะห์หลักสูตร 1.2 สร้างและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตร 1.3 ประเมินผลและนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางและท้องถิ่น 2) ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ 2.1 การสร้างแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2.2 การกำหนดผลการเรียนรู้ 2.3 การมีส่วนร่วมในการออกแบบการจัดการเรียนรู้ 2.4 การประเมินผลการออกแบบการเรียนรู้ 3) ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำนวน 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 3.1 มีความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3.2 ใช้รูปแบบและเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลาย 3.3 การบูรณาการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม 4) ด้านการใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ 4.1 มีความรู้และสามารถผลิตสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์เพื่อการจัดการเรียนรู้ 4.2 มีทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ และ 5) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 3 ตัวชี้วัด ได้แก่ 5.1 การออกแบบวิธีการวัด และประเมินผลอย่างหลากหลาย 5.2 การสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมิน 5.3 การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง โดยทั้ง 5 องค์ประกอบ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 4.12 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.63 สอดคล้องกับ ผลการวิจัยของอิสนาท นุ้ยโสภา (2555 : 118-134) ที่ได้ศึกษาศมรรถนะครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล ที่พบว่าครูควรมีความรู้ในเรื่องที่สอน และถ่ายทอดไปยังผู้เรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจะต้องกำชับดูแลให้ครูอิสลามศึกษาเตรียมแผนการสอน เขียนแผนการสอนเป็นรายชั่วโมง ใช้สื่ออย่างหลากหลาย วัดผลประเมินผลควรจัดให้มีการอบรมทักษะวิธีการสอนใหม่ ๆ จะต้องมีกรณีศึกษาติดตามการสอน อย่างต่อเนื่อง โดยมีการประเมินความรู้ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมและมีการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วม โปรแกรมผลการประเมินโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะก่อน การสร้างโปรแกรมผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดหลักการ เกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมและการสังเคราะห์กระบวนการพัฒนาโปรแกรม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า โปรแกรม คือ ชุดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ออกแบบพัฒนาขึ้นจากแนวคิดทฤษฎี หลักการ เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมความรู้และทักษะ ในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของผู้เข้าร่วมโปรแกรม ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบของโปรแกรม 2) กระบวนการพัฒนาโปรแกรม องค์ประกอบของโปรแกรม ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีดำเนินการ 5) การประเมินผลโปรแกรม
2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยรวมและรายด้าน ทุกด้านอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครู ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของชัยนาท พลอยบุตร (2559 : 69) ที่พบว่าการพัฒนา โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 ผลการวิจัยพบว่าโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการ เรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมโดยรวม อยู่ระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก
3. โปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 มีองค์ประกอบดังนี้คือ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการพัฒนา และการประเมินผล เพื่อให้ครูมีสมรรถนะด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา จึงออกแบบเนื้อหาของโปรแกรมโดยเน้นเนื้อหาตามคำดัชนีความต้องการจำเป็นที่มีความต้องการอันดับแรก ผู้วิจัยได้สร้างกระบวนการเสริมสร้าง

สมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ โดยแยกออกเป็น 5 Module ดังนี้คือ Module 1 การสร้างและพัฒนาหลักสูตร Module 2 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ Module 3 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ Module 4 การใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียนรู้ Module 5 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยในแต่ละ Module มีความสำคัญดังนี้

Module 1 การสร้างและพัฒนาหลักสูตร เนื้อหาในโมดูลนี้เป็นการสร้างและออกแบบหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและท้องถิ่น การวิเคราะห์หลักสูตร ทักษะในการสร้างหลักสูตรบูรณาการในระดับรายวิชา สามารถประเมินการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร เนื้อหาจึงมุ่งให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิเคราะห์หลักสูตร การสร้างและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและท้องถิ่น

Module 2 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาในโมดูลนี้มุ่งการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายที่สอดคล้องกับวัยและความต้องการของผู้เรียน การกำหนดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เน้นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ ริเริ่ม ที่เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้การจัดทำแผนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการอย่างสอดคล้องเชื่อมโยงกัน และมีการนำผลการออกแบบการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ และปรับใช้ตามสถานการณ์อย่างเหมาะสมและเกิดผลกับผู้เรียนตามที่คาดหวัง ประเมินผลการออกแบบการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ปรับปรุง/พัฒนา

Module 3 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื้อหาในโมดูลนี้เป็นการพัฒนารูปแบบเทคนิควิธีการสอนอย่างหลากหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพบูรณาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปลูกฝัง ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะของผู้เรียน โดยใช้หลักจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และชุมชน

Module 4 การใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยี เพื่อการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาในโมดูลนี้เป็นการให้ความรู้เรื่องการผลิตและใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์สนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การสืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการผลิตสื่อ/นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

Module 5 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เนื้อหาในโมดูลนี้เป็นการออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลาย สามารถสร้างเครื่องมือวัดประเมินผลไปใช้อย่างเหมาะสม โดยวัดประเมินผลตามสภาพจริงและนำผลการประเมินมาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิธีการพัฒนา คือ การฝึกอบรม การใช้ระบบพี่เลี้ยงและการนิเทศ

โดยโปรแกรมการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ทั้ง 5 Module สอดคล้องกับแนวคิดของปริญญา มีสุข (2552 : 56) ได้ให้ความหมายของโปรแกรมการพัฒนาทางวิชาชีพของครู ว่าเป็นระบบแผนโครงสร้างที่กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อช่วยเหลือครูให้ทำกิจกรรมกับเพื่อนร่วมงาน โดยทุกกิจกรรมล้วนมีแนวทางเพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกัน เพื่อการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานของครู และสอดคล้องกับผลการวิจัยของโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน องค์ประกอบของโปรแกรมมี 9 องค์ประกอบ คือ หลักการ, จุดมุ่งหมาย, เป้าหมาย, โครงสร้างและเนื้อหา, กิจกรรมการพัฒนา, สื่อการเรียนรู้, ระยะเวลาดำเนินการ, เครื่องมือประเมินโปรแกรมและเงื่อนไขความสำเร็จประกอบด้วย 7 หน่วยการเรียนรู้ รวม 200 ชั่วโมง หรือ 33 วัน เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่จำเป็นสำหรับพัฒนาสมรรถนะมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครู ด้วยการปฏิบัติงานจริงในชั้นเรียน (On the job training) การสอนแนะนำงาน (Coaching) และการใช้ระบบพี่เลี้ยง (Mentoring) ผลการประเมินโปรแกรมของผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่ามีความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

จากผลการวิจัยการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครู ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่าผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะครู ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ ของสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ โดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ดังนั้นหน่วยงาน ควรดำเนินกิจกรรมที่เอื้อต่อความสำเร็จของการพัฒนาการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการ เรียนรู้ของสถานศึกษา ดังนี้

1.1 ครูควรได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างด้านสร้างหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตร โดยการสร้างความตระหนัก ให้แก่ครู ให้ความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันบริหารหลักสูตร การประชุมวางแผนการดำเนินการใช้หลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ของผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียน

1.2 สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจในรูปแบบ เทคนิค วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ที่เหมาะสมด้วยวิธีการสาธิตการสอน การจัดประชุมปฏิบัติการ และใช้กระบวนการที่เลี้ยง

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการ เรียนรู้ โดยสร้างความตระหนักและจัดโปรแกรมฯ นี้เป็นหลักสูตรระยะสั้นเพื่อเสริมทักษะให้กับบุคลากรครูในสถานศึกษา อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

1.4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรจัดให้มีระบบการติดตามประเมินผล การพัฒนาด้านการบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้เป็นระยะและต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรครูมีความ ตระหนักและพัฒนาดตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีนโยบายที่ชัดเจน ในการกำหนดให้ครูทุกคนจะต้องเข้ารับการพัฒนา ตามโปรแกรมนี้ และกำหนดเกณฑ์การผ่านการพัฒนา รวมถึงการกำหนดเป็นนโยบายให้โปรแกรมนี้เป็นเกณฑ์หนึ่งในการ ประเมินผลการปฏิบัติงาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยปฏิบัติการ การศึกษาเปรียบเทียบการใช้วิธีในการพัฒนาที่แตกต่างและหลากหลายมากขึ้น เพื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนาและหาวิธีการที่ทำให้เกิดการพัฒนสมรรถนะที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

2.2 ควรทำวิจัยเชิงประเมินผลการศึกษาและพัฒนาโปรแกรมพัฒนาสมรรถนะบุคลากรทางการศึกษาตำแหน่ง อื่นในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

เอกสารอ้างอิง

- ชยันต พลอยบุตร. (2559). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30*. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปริญญา มีสุข. (2552). *ผลการออกแบบโปรแกรมการพัฒนาทางวิชาชีพแบบมีส่วนร่วมของครู*. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิเชียร วิทยาอุดม. (2550). *การพัฒนาองค์กรการ : Organization Development*. กรุงเทพฯ: ธนัชการพิมพ์.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). *ผู้บริหาร : หลักการ ทฤษฎีและประเด็นทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ์.

- สันต์ ศูนย์กลาง. (2551). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติวิชาชีพเพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมสำหรับครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. ดุษฎีนิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการศึกษา กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2550). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น = Needs Assessment Research*. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิสนาท น้อยโสภา. (2555). *สมรรถนะครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2552). *รายงานการวิจัยและการพัฒนานโยบายการพัฒนาคูและบุคลากรทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.(2552). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- Boone, E.J. (1990). *Developing Programs in Adult Education*. Prospect Heights : Waveland
- Caffarella, R. (2002). "Planing : Programs for Adult Learners : A Practical Guide for Education," in *Trainers and staff Developers*. San Francisco: Jossey-Bars Publishers.
- Houle, C. (1996). *The Design of Education*. Sanfrancisco: Jossey - Bass Publishers.
- Hoy, W. K. and Miskel G.C. (2005). *Educational Administration Theory Research and Praticce* (4th ed). Singapore: Grow-Hill Inc.
- Knowles, S.M. (1980). *Self-directed Learning : A Guide for Learners and Teachers*. New York: Follett.